

A SZINDIKÁTUSI SZERZŐDÉS KIKÉNYSZERÍTHETŐSÉGE

Az előadás célja annak a problémakörnek a vizsgálata, hogy a szindikátusi szerződésekben foglalt kötelezettségvállalások a polgári jog eszközeivel mennyiben kényszeríthetők ki. Az előadás szükségképpen érinti a szindikátusi szerződés és a társasági jogi szabályozás viszonyát, középpontjában azonban az áll, hogy az egyébként érvényesnek tekintett kötelezettségvállalások (például szavazási megállapodások) megszegésének mennyiben lehet lehetséges következménye azok természetben való, azaz a kötelezettségvállalással egyező tartalmú kikényszerítése.

Már rögtön a cím szükségessé teszi az abban szereplő két fogalom közelebbi meghatározását, és ez egyúttal meghatározza azt a gondolati utat is, amelyet a célzott problémakör vizsgálata során be kell járnunk. Szindikátusi szerződés alatt olyan megállapodást értünk, amelyet a leendő vagy már megalapított gazdasági társaság tagjai arra tekintettel kötnek, hogy gazdasági társaságot alapítanak és annak keretei között együttműködnek. A szindikátusi szerződésnek ilyen szempontból kötött tartalma nincsen. A szindikátusi szerződés szabályozhatja a társaság tagjainak egymással szembeni, a társasági tagsági jogok gyakorlásától független kötelezettségvállalásait (forgalmazási megállapodások, szállítási kötelezettségek stb.) és szabályozhat a társasági tagsági jogok gyakorlásával összefüggő kérdéseket (szavazási megállapodások, egyes döntésekhez külön hozzájárulások stb.) is. Ezen túlmenően szindikátusi szerződésnek tekinthetünk olyan megállapodásokat is, amelyekben a szerződő felek gazdasági társaság alapítására vállalnak kötelezettséget és a társaság létrejöttének esetére – és arra tekintettel – vállalnak egymással szemben jogokat és kötelezettségeket.

A kikényszeríthetőség szintén tisztázásra szoruló fogalom lehet, amelynek – a mi gondolatmenetünk szempontjából – két síkja van. Mivel csak a jogrendszer által támogatott szerződésekből fakadó kötelezettségek kikényszerítéséhez kapcsolódik az állami kényszer igénybevételének lehetősége, a kikényszeríthe-

tőség egyik síkja az érvényesség kérdése: ha a szerződés érvénytelen, akkor állami kényszer igénybe vételének lehetősége nem biztosítja a szerződésben tett ígéretet. Így a kikényszeríthetőség egyik síkja az érvényesség kérdése: érvénytelen kötelezettség nem kényszeríthető ki. A kikényszeríthetőség másik síkja a szerződésben vállalt kötelezettség természetben való kikényszeríthetősége. Az alapkérdés voltaképpen az, hogy a nem pénzfizetésre irányuló szerződési kötelezettségek természetben – azaz ahogy vállalták őket – kikényszeríthetőek-e, vagy megszegésük csak kártérítési vagy egyéb, szerződésben rögzített szankciót von maga után. A szindikátusi szerződésben vállalt kötelezettségek együttműködési természetüknél fogva jellemzően nem pénz fizetésére, hanem meghatározott magatartás tanúsítására vonatkoznak, amelyek többnyire nem is cserélhetők fel kártérítési szankcióval a kötelezettségvállalás jogosultjának jelentős érdeksérelme nélkül. Ezért szindikátusi szerződés esetében előtérbe kerül az a kérdés, hogy az abban vállalt kötelezettségeknek a vállalás szerinti teljesítése a szerződés által rögzített formában, bírósági úton elérhető és kikényszeríthető-e vagy sem.

A szindikátusi szerződés a Polgári Törvénykönyvben önálló szerződéstípusként nem szabályozott, innominát (nem vegyes) szerződés, amely természetét tekintve együttműködést szabályoz és nem szolgáltatások cseréjére épül. Mivel a magyar szerződési jog nem alapszik típuskényszeren, a szindikátusi szerződés atipikus jellege nem eredményezheti azt, hogy a jog a kötőerejétől önmagában atipikus jellegénél fogva megfoszthatná. Azt hiszem, hogy ezt nem is állítja senki. A szindikátusi szerződés további sajátosságát az adja, hogy egy kógens szabályozással rendezett terület, nevezetesen a társasági jog szabályozási tere-
numát is érinti. Ezért a magyar jognak is először abban a kérdésben kell(ett) állást foglalnia, hogy hol húzódnak azok a határok, amelyek a gazdasági társaság tagjainak (részvényeseinek) szerződési szabadságát korlátozzák a szindikátusi szerződésben létesített jogviszonyaik tartalmának alakításában. Azt hiszem, hogy a magyar bírói gyakorlat ebben a kérdésben következetesen tartható tendenciát rajzol ki azzal, hogy a szindikátusi szerződésben a felek egymással szembeni kötelezettségvállalásainak hatását annak fényében kell vizsgálni, hogy ezek milyen szervezeti keretek között érvényesülnek.¹ A szindikátusi szerződés így a szerződő felek közötti kötelmi jogi joghatással szabályozhat olyan kérdéseket is, amelyek a társasági szerződésre tartoznak, azonban ennek társasági jogi joghatása nem lesz; ahhoz, hogy a kötelezettségvállalásoknak

társasági jogi joghatása legyen, azokat a társasági szerződésben (alapszabályban) kell a társasági jogi szabályozás által biztosított keretek között rögzíteni és rendezni.² A szindikátusi szerződésben vállalt kötelezettségvállalások – és maga a szindikátusi szerződés – (ideértve az ún. részvényesi megállapodásokat is) szerződésként tulajdonképpen ugyanúgy viselkednek, mint bármely innominát szerződés. Ebből következik, hogy a szerződés, illetőleg az egyes kikötések érvényességét is az általános polgári jogi érvénytelenségi tesztek szerint kell megítélni. Az más kérdés, hogy a rendelkezéseknek adott esetben nem lesz társasági következményük, így például az, hogy a szindikátusi szerződésben a felek speciális szavazási szabályokat, egyeztetési kötelezettséget stb. állapítanak meg, vagy éppen kötelezettséget vállalnak arra, hogy szavazati jogaikat a másik fél érdekében, annak utasításai szerint gyakorolják (*voting trust*), még nem változtat a társasági szerződésben (alapszabályban) megállapított, illetőleg ennek alapján a részesedéshez kapcsolódó tagsági jogokon. Így mind a gyakorlat, mind az irodalom egységesnek látszik abban, hogy a szindikátusi szerződés – hacsak valamely érvénytelenségi ok miatt a szerződés egészének vagy egy részének érvénytelensége az általános szerződési jogi szabályok alapján meg nem állapítható – jogi kötőerővel bíró szerződés, amelynek nem teljesítése szerződésszegést valósít meg,³ és annak következményeit vonja maga után.

A szerződéses kötelezettségvállalások másik síkja a szerződés természetbeni kikényszeríthetősége, amelynek kapcsán két, modellszerű megoldás alakult ki. A két modell – egyébként nem meglepő módon – ellentétes elvi kiindulópont-ról is konvergál és a joggyakorlat a jogegységesítési törekvésekben is viszonylag jól körülírható elvek mentén jut közös nevezőre. Anélkül, hogy e helyütt részletes jogösszehasonlító vizsgálatokba bocsátkoznánk, a két modellre jó példa lehet a német és az angolszász jog.

A német BGB 241. §-ának első bekezdése a szerződés természetbeni teljesítésének elvét mondja ki, amikor úgy rendelkezik, hogy a kötelmi jogviszony-nál fogva a jogosult a kötelezettől szolgáltatás teljesítését követelheti. Ez a rendelkezés implikálja, hogy a szerződés jogosultja a kötelezettől a szerződéses kötelezettség bírósági kikényszerítése során a szolgáltatás tényleges teljesítését követelheti, függetlenül a szerződés típusától vagy a szerződéses kötelezettség-vállalás természetétől. Abban az esetben, ha a szerződés teljesítése az adósnak felróható okból lehetetlenné vált, a szerződés természetbeni kikényszerítése nem jelent adekvát jogorvoslatot a hitelező számára, vagy ha a természetbeni

teljesítés a kártérítéssel való kompenzáláshoz képest ésszerűtlen többlet-erőfeszítésekkel vagy költségekkel járna, a szerződés természetbeni teljesítése helyett – azt mintegy felváltó szankcióként – a jogosult kártérítést követelhet.⁴ Ez a megközelítés, a szerződések természetbeni kikényszeríthetőségének elve, a kontinentális jogokra általában is jellemző, tekinthetjük tehát kontinentális modellnek. A kontinentális megközelítés szerint tehát a *pacta sunt servanda* elvének érvényesülése - amelyen a szerződésről alkotott felfogásunk is nyugszik – azt jelenti, hogy a szerződés jogosultja a szerződés kötelezettjétől annak a szolgáltatásnak (adásnak, tevésnek, nem-tevésnek, helytállásnak) a teljesítését követelheti, amelyre őt a szerződés kötelezi. A kontinentális szerződési jogok jellemző elvi kiindulópontja tehát a szerződések természetbeni teljesítésének követelhetősége.

A másik modellt az angolszász jogrendszer nyújtja.⁵ Az angol *common law* elvi kiindulópontja az, hogy a szerződés teljesítése természetben nem követelhető; a kötelezett valójában a szerződés teljesítésére vagy nem-teljesítés esetén kártérítésre vállal kötelezettséget.⁶ Ennek a felfogásnak a kiindulópontja az, hogy a piacon minden szolgáltatás elérhető, így fedezeti vétellel a jogosult mindig olyan helyzetbe hozhatja magát, amilyenbe a szerződés teljesítése esetén került volna; az elszenvedett hátrányt pedig a szerződésszegő kötelezett által fizetendő kártérítés megfelelően kompenzálja. Ebben a megközelítésben a szerződésszegés következménye a kártérítési kötelezettség, de nem szorítható a kötelezett arra, hogy a szerződést kötelezettségvállalásának megfelelően, természetbeni teljesítéssel teljesítse. Azzal párhuzamosan azonban, ahogy a német és más kontinentális jogokban a lehetetlenülés, a kikényszerítéssel járó ésszerűtlenül magas költségek (gazdasági lehetetlenülés) vagy a hitelező teljesítéshez kapcsolódó érdekének hiánya mentén kivételek képződnek a természetbeni teljesítésre kötelezés főszabálya alól, az angol jog sem tartotta fenn a *common law* merev, a kártérítést a teljesítés állandó alternatívájaként kezelő rendszerét és az *equity* rendszerében felépítette a természetbeni teljesítés elrendelésének esetköreit. A szerződés természetbeni teljesítésének *equity* alapon való elrendelésére (*specific performance*) elsősorban az a felismerés vezetett, hogy a kártérítés nem minden esetben jelent a jogosult számára adekvát jogorvoslatot és így vannak helyzetek, amelyekben a kártérítés nem alkalmas a jogosult teljesítéshez fűződő érdekének biztosítására. Így, ha a szerződés tárgya egyedi dolog, ingatlan, vagy máshol (a piacon) be nem szerezhető szolgáltatás, ha a teljesítés elmara-

dása folytán a jogosult által elszenvedett hátrány kártérítési igényként adekvát módon ki nem fejezhető vagy nehezen bizonyítható, vagy ha egyébként a kötelezett nem képes a jogosultat kártérítéssel kompenzálni, a szerződés természetbeni (a szerződésben vállalt kötelezettséggel azonos magatartás elrendelésében álló) teljesítését rendeli el az angol bíróság is. A természetbeni teljesítés elrendelésének feltétele – amellet, hogy a kártérítés az adott helyzetben nem adekvát jogorvoslat (*remedy*) – az, hogy a kötelezettség teljesítése nem személyes tevékenység gyakorlásában áll (ilyen például egy előadáson való szereplés) és a magatartás, amelyben a kötelezettség teljesítése áll, nem igényel különleges felügyeletet.⁷ Ez utóbbi körben a valódi kérdés tulajdonképpen az, hogy a kötelezettség világosan körülírható-e vagy sem.⁸

A kontinentális és az angolszász jogrendszer konvergenciája ebben a tekintetben elsősorban ott érhető tetten, hogy a kontinentális jogokban a természetbeni teljesítés elvét a lehetetlenülés széles értelmezése (például a gazdasági lehetetlenülés elfogadása) oldotta. Kártérítésbe fordítja ugyanis a szerződéses kötelezettségvállalást olyan esetekben, amelyekben annak követelése a kötelezett személyes körülményei folytán (például személyes képességekhez kötött kötelezettségvállalás teljesítésének megtagadása, a körülmények által jelentősen elnehezített kötelezettség) volna elfogadhatatlan, vagy irracionális. Az angolszász jogokban ugyanakkor a természetbeni teljesítés *equity* alapon való elrendelése írta felül a *common law* eredeti kiindulópontját olyan esetekben, amikor a kártérítés nem jelent a jogosult számára adekvát megoldást.

A magyar polgári jog is – a némethez hasonlóan – a szerződések természetbeni teljesítésének elvén nyugszik.⁹ Ez nemcsak a Ptk. 277. § (1) bekezdésének első mondatából következik,¹⁰ hanem a kötelezeti késedelem elsődleges következményéből is. A Ptk. 300. § (1) bekezdésének első fordulata szerint abban az esetben, ha a kötelelem kötelezettje az esedékes szolgáltatást nem nyújtja, a jogosult a teljesítést követelheti, függetlenül attól, hogy a kötelezett késedelmét kimentette-e. A szerződéskötést követően beálló változások a Ptk. rendszerében is módosíthatják a felek kötelezettségeit (bíróági szerződésmódosítás), vagy akár a szerződés megszűnéséhez is vezethetnek (lehetetlenülés). Természetesen annak ebben a rendszerben sincsen akadálya, hogy a szerződés megszűnése esetén a felek megállapodjanak a szerződésszegést követően előálló állapot rendezésében, azonban a szerződő fél megállapodás hiányában kártérítéssel csak akkor szabadulhat a szerződésben vállalt kötelezettség természetben való

teljesítésének kötelezettsége alól – amennyiben a jogosult tőle ezt a kötelezeti késedelem szabályai alapján követeli –, ha a szerződés lehetetlenült és ennek következtében megszűnt (Ptk. 312. § (1) bek.), vagy a kötelezettnek felróható lehetetlenülés következtében a szolgáltatás nyújtása iránti kötelezettség kártérítési kötelembé fordult át (Ptk. 312. § (2) bek.). A szerződés (kötelelem) természetben való kikényszerítésének egyik speciális esete a Ptk. 295. §-a szerinti nyilatkozatpótlás: ha a kötelezettség jognyilatkozat adására irányul, a teljesítést a bíróság ítélete pótolja. A kötelezeti nyilatkozatnak ítélettel való pótlása valójában a szerződés természetben való kikényszerítésének egyik leginkább kézenfekvő esete, hiszen ehhez a kötelezett közreműködésére nincs szükség, így a végrehajtási nehézségek nem jelentenek problémát. Megállapítható tehát, hogy a magyar szerződési jog a szerződéses kötelezettségek természetbeni kikényszerítésének elvén nyugszik, így a szerződéses ígéret szerinti magatartás tanúsításának elmaradása (kötelezeti késedelem) esetén az elsődleges következmény az ígért magatartás bírósági kikényszerítése, amely alól csak a lehetetlenülés esetkörei képeznek kivételt, továbbá az, ha a jogosultnak a teljesítéshez fűződő érdeke a kötelezett nem-teljesítése folytán megszűnt (Ptk. 300. § (1) bekezdés második fordulat). Egyéb esetekben a kötelezettség helyébe nem léphet kártérítés.¹¹

A magyar szerződési jog teljes mértékben összhangot mutat nemcsak a konvergáló kontinentális és angolszász jogrendszerek gyakorlata által kirajzolt képpel, hanem a jogegységesítési törekvésekben megfogalmazott általános elvekkel és ajánlott szabályozással is. Az UNIDROIT Nemzetközi Kereskedelmi Szerződési Alapelvei és az Európai Szerződési Jogi Alapelvek is abból indulnak ki, hogy a nem pénzbeli szerződéses kötelezettség elmulasztásának elsődleges következménye a szerződéses kötelezettségvállalás kikényszerítése, annak tartalma szerint. Az UNIDROIT Alapelvek 7.2.2. rendelkezése szerint a jogosult csak akkor nem követelheti a szerződés természetben való teljesítését, ha a kötelezettség teljesítése jogi szempontból, vagy ténylegesen lehetetlenné vált; ha a kikényszerítés ésszerűtlenül terhes vagy drága; ha a jogosult ésszerűen tud más forrásból helyettesítő szolgáltatáshoz jutni; ha a teljesítés kizárólagosan személyes természetű; továbbá, ha a jogosult ésszerűtlenül késedelmesen érvényesítené a természetbeni teljesítés iránti igényét. Az Európai Alapelvek 9:102. cikkelye a természetbeni kikényszerítés alóli kivételként csak a következő helyzeteket határozza meg:¹² a szerződéses kötelezettség teljesítésének jogellenesség

vagy lehetetlenné válása; ha a kötelezettség kikényszerítése ésszerűtlenül költséges vagy terhes lenne a kötelezett számára; ha a teljesítés személyhez kötött tevékenységet vagy szolgáltatást igényel vagy személyes viszony függvénye; továbbá, ha a jogosult más forrásból ésszerű helyettesítő szolgáltatáshoz juthat. Az Európai Alapelvek 9:102. cikkelyének (3) bekezdése is a természetbeni kikényszerítés feltételül szabja, hogy azt ésszerű időn belül követelje a jogosult. Mindez nemcsak az eltérő elvi alapokon nyugvó jogrendszerek konvergenciájával van összhangban, de azt is megállapíthatjuk, hogy a lehetetlenülés következményeinek alkalmazásával a magyar szerződési jog (kötelmi jog) is ezzel azonos eredményre vezet.¹³

Abból indultunk ki, hogy a szindikátusi szerződés (részvényesi megállapodás) olyan polgári jogi szerződés, amelynek érvényességére és kikényszeríthetőségére az általános szerződési jogi szabályok és elvek vonatkoznak. Ebből pedig szükségszerűen következik, hogy eltérő jogszabályi rendelkezés hiányában a szindikátusi szerződésben vállalt kötelezettségek természetben való kikényszerítésére – feltéve természetesen, hogy a kötelezettségvállalás érvényes – is az általános szerződési jogi elveket kell alkalmaznunk. Így, ha a szindikátusi szerződésben vállalt kötelezettség teljesítése ténylegesen lehetséges és jogszerű, a kötelezett személyében rejlő okból nem lehetetlen,¹⁴ a természetbeni kikényszerítés ésszerűtlen költségtöbblete vagy többletterhe nem alapoz meg gazdasági lehetetlenülést és a teljesítés a jogosult (a szindikátusi szerződés együttműködési természetéből adódó sajátosságok folytán a szerződésben részes másik fél) érdekében áll, a kötelezettségvállalást természetben kikényszeríthetőnek kell tekintenünk. A bírósági végrehajtás természetes korlátai között tehát erre irányuló kereseti kérelem esetén a szindikátusi szerződésben foglalt kötelezettséget nem teljesítő felet – amennyiben a fenti kivételek a természetben való kikényszeríthetőséget nem zárják ki – a szerződéses kötelezettségvállalás tartalmát képező magatartás tanúsítására kell, hogy a bíróság kötelezze. Különösen akkor kell, hogy a bíróság ezt tegye, ha kártérítés (a hátránynak kárban való kifejezhetetlensége vagy bizonyítási problémák miatt) nem nyújthat megfelelő kompenzációt a szerződéses kötelezettség teljesítését jogszerűen követelő félnek. Ha a szindikátusi szerződés alapján a szerződéses kötelezett nyilatkozattételére vállal kötelezettséget, azt a bíróság a Ptk. 295. §-a alapján kell, hogy pótolja, és álláspontom szerint ez vonatkozik az ún. szavazási megállapodások kikényszeríthetőségére is.

Figyelemre méltó, hogy ezzel összhangban lévő fejlődés mutatható ki nagyobb jogrendszerek bírói gyakorlatában is. A német jogirodalom – és a német *Reichsgericht* gyakorlata – például a II. világháború előtt nem fogadta el a szavazási megállapodások természetben való kikényszeríthetőségét, azonban a *Bundesgerichtshof* egy 1967-ben meghozott és közzétett döntéssel¹⁵ tudatosan eltért ettől, szakított a korábbi gyakorlattal és elfogadta a szavazási megállapodások természetben való kikényszeríthetőségét. A szavazási megállapodás (*Stimmbindungsvertrag*) alapján pótoltt szavazatot a bírósági ítélettel kell megadottnak tekinteni.¹⁶

Ez az állásfoglalás részben eltérni látszik a magyar irodalomban eddig megjelent álláspontoktól. Amellett, hogy a magyar jogirodalomban és bírói gyakorlatban pillanatnyilag megnyugtató konszenzus látszik az általános polgári jogi keretek között a szindikátusi szerződésben foglalt kötelezettségvállalások érvényességében – ideértve a szavazási megállapodásokat és az előszerződés jellegű szindikátusi szerződések érvényességét is¹⁷ – és a szindikátusi szerződés önállóságában, a szindikátusi szerződésben foglalt kötelezettségvállalások természetben való kikényszerítésének lehetőségét a szerzők többnyire vonakodnak következetesen elfogadni. Különösen a szavazási megállapodásban vállalt kötelezettség jognyilatkozat pótlásával való kikényszerítése kapcsán látszik erős averzió. Álláspontunk szerint azonban abban az esetben, ha a kötelezettségvállalás érvényes és az abban foglalt kötelezettségvállalás jogi vagy tényleges lehetetlenülése nem állapítható meg, a fentiekből következően a Ptk. rendelkezései alapján a bíróság erre irányuló kereseti kérelem esetén nemcsak kikényszerítheti azt természetben, de a Ptk. szabályainak helyes alkalmazása mellett *köteles* is ezt megtenni. Ugyanez vonatkozik a szavazási megállapodásokra is azzal, hogy a bíróság a szerződés szerinti szavazatot mint nyilatkozatot a Ptk. 295. §-a alapján az ítéletével pótolja. Természetesen lehetséges, hogy mire a bíróság (választottbíróság) döntése megszületik, az élet túlhalad problémán – bár gyors bírósági vagy választottbírósági eljárást feltételezve ez a helyzet nem áll elő –, azonban ennek megítélését nyugodtan az érdekelt felekre bízhatjuk. Hasonlóképpen a bíróságra bízhatjuk azt is, hogy a bíróság a szavazatot előre vagy utólag pótolja. Nekem az utóbbi megoldás tűnik helyesebbnek, azonban ennek nem feltétlenül van döntő jelentősége, mint ahogy a valószínűleg a végrehajtásnak sem lesz döntő szerepe; a kikényszeríthetőség a feleket a szerződésben

vállalt kötelezettség szerinti magatartás tanúsítására fogja ösztönözni – ha ez meghatározott módon való szavazásban áll, akkor arra.¹⁸

Abban egységesnek tűnik az álláspont, hogy a szindikátusi szerződésben érvényesen vállalt kötelezettség közvetve – kártérítési kötelezettség kilátásba helyezésével,¹⁹ szerződést biztosító mellékkötelezettségek, akár represszív szankció (kötbér) kilátásba helyezésével²⁰ is – kikényszeríthető. Nehéz belátni, hogy a közvetett kikényszeríthetőséget elfogadása mellett a természetbeni teljesítést egyébként elsődleges következménynek kezelő szerződési jogi szabályozás mellett következetesen tartható lehet a közvetlen kikényszerítés (természetbeni teljesítés) elutasítása. Ez még nem jelenti azt, hogy a szindikátusi szerződést társasági jogi joghatással ruházzuk fel,²¹ ugyanis a társasági határozat önmagában a szindikátusi szerződés megsértésére alapozva nem válik megtámadhatóvá (a szindikátusi szerződésben foglalt szavazási megállapodás a társasági jogi szavazati arányokat nem módosítja). A szavazat pedig önmagában nem idéz elő társasági jogi joghatást még akkor sem, ha azt a bíróság pótolja. Társasági joghatása álláspontom szerint a társasági határozatnak, és nem önmagában a szavazatnak van. Ha elfogadjuk azt, hogy a tag (részvényes) szerződésben érvényesen korlátozza a saját döntési szabadságát, akkor nem tekinthetjük jogellenesnek az érvényes kötelezettségvállalás teljesítése, vagy akár állami kényszer igénybevetelével való teljesülése folytán előállott helyzetet sem. Éppen ellenkezőleg: csak ezt a helyzetet tekinthetjük jogszerűnek.

JEGYZETEK

- 1 Legf. Bír. Gf. VII. 30.058/1997. sz. BH 1998. 89. sz.
- 2 Ilyen értelemben a szindikátusi szerződésnek a társasági jogi szabályozás kogens rendelkezésébe ütköző tartalma sem lehet szükségképpen semmis, hiszen – társasági jogi hatás hiányában – nem lehet szó a társasági jogi normába ütközésről sem. Ennyiben következetlennék és indokolatlanul megszorítónak tartjuk a Győri Ítéltábla Pf. II. 20 010/2007/4. sz. alatt meghozott, a Bírósági Döntések Tárának 2007. évi 10. számában 160. sz. alatt közzétett döntésének azon fordulatát, amely szerint a „Gt. eltérést engedő, diszpozitív szabályaitól a szindikátusi szerződésben is el lehet térni, viszont a Gt. kogens szabályaiba ütköző szerződési rendelkezés jogszabályba ütköző és ezért semmis.” Hasonló és ugyanígy általunk helyességében megkérdőjelezett álláspont egyébként korábban az irodalomban is megjelent: Jasztrabszki Tamás, A szindikátusi szerződés. Cég és jog 2000/7-8. pp. 6-8.
- 3 Sárközy Tamás, A szindikátusi szerződésről. Sárközy Tamás/Vékás Lajos, Eörsi Gyula emlékkönyv. HVGORAC, 2002, Budapest pp. 173-190, p. 179. Kisfaludi András in dr. Bodor Mária Zsuzsanna/dr. Gál Judit/dr. Kisfaludi András/dr. Pethőné dr. Kovács Ágnes/dr. Simon István/Szegediné dr. Sebestyén Katalin, A gazdasági társaságok nagy kézikönyve. CompLex, Budapest, 2007 nr. 459 skk.
- 4 Guenter H. Treitel, Remedies for Breach of Contract – A Comparative Account. Oxford, Clarendon Press, 1988. p. 45.
- 5 A magyar jogirodalomban bővebben ld. Gyevi Tóth Judit, Az angol *specific performance*. Harmathy Attila (szerk.) Jogi tanulmányok 1996. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 1996. pp. 9-34.
- 6 Ahogy Oliver Wendell Holmes megfogalmazta: „a jogilag kötelező ígértet megszegésének egyetlen általános következménye az, hogy a jog az ígértet tevővel kártérítést fizetett abban az esetben, ha az ígért magatartás elmarad.” Oliver Wendell Holmes, *The Common Law*. Little & Brown Co., Boston, 1881. p. 301.
- 7 Hugh Beale, Remedies for Breach of Contract. Sweet & Maxwell, London, 1980. p. 126
- 8 Hugh Beale, Adaptation to Changed Circumstances, Specific Performance and Remedies – Report on English Law. In Attila Harmathy (ed.), *Binding Force of Contract*. Institute for Legal and Administrative Sciences of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest, 1991. pp. 7 – 24. p. 16.
- 9 Az ún. reális teljesítés elve a Ptk. megalkotása idején működő szocialista tervgazdaságban a hiánygazdaság működtetésének, az állami beavatkozásnak és a tervteljesítéses rendszerre alapozott termelésnek a szükségszerű következménye volt, azonban már az új gazdasági mechanizmus során új értelmezést kapott. Amint láttuk, az elv egyébként teljes mértékben összhangban van a modern kontinentális jogokkal. More details in Attila Harmathy, *The Binding Force of Contract in Hungarian Law* In Attila Harmathy (ed.), *Binding Force of Contract*. Institute for Legal and Administrative Sciences of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest, 1991. pp. 27 – 39. pp 29 – 31.
- 10 Amely szerint a szerződéseket tartalmuknak megfelelően, a megszabott helyen és időben, a megállapított mennyiség, minőség és választék szerint kell teljesíteni.
- 11 Ezt erősíti meg a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. tv. javaslatához fűzött miniszteri indokolás is. A Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyve – az 1959. évi IV. törvény és a törvényjavaslatának miniszteri indokolása, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963. p. 295.
- 12 Ezekben az esetekben a tényállástól függően követelhető kártérítés, de a szerződéses kötelezettség természetben nem kényszeríthető ki.

- 13 Az ésszerű igényérvényesítési határidő levezethető a Ptk. 4. §-ában foglalt generálklauzulákból. Vö. Legf. Bír. Pfv. VI. 20.492/2004. sz. EBH 2006. 1408. sz. (Megjelent: Legfelsőbb Bíróság Határozatainak Hivatalos Gyűjteménye 2006/1.)
- 14 Azaz nem igényel jogi kényszerítő eszközökkel el nem érhető magatartást.
- 15 BGHZ 48, 164 (1968).
- 16 Semler in Münchener Handbuch des Gesellschaftsrechts Band 4 Aktiengesellschaft (hrsg. Prof. Dr. Michael Hoffmann-Becking) 3. Neub. Aufl., Verlag C.H. Beck, München, 2007 § 38 Rn. 48.
- 17 Pl. Sárközy és Kisfaludi a 3. lábjegyzetben idézett helyeken továbbá az általános megítélésre a Legf. Bír. Gf. VII. 30.058/1997. sz. BH 1998. 89. sz. döntés is.
- 18 Karsten Schmidt, Gesellschaftsrecht. 4., völlig neu bearb. und erw. Aufl. Heymann, Köln/Berlin/Bonn/ München, 2002. p. 617
- 19 Sárközy, A szindikátusi szerződésről 188. o., Kisfaludi A gazdasági társaságok nagy kézikönyvében nr. 473.
- 20 Balásházy Mária, Szindikátusi szerződés a társasági jog és a polgári jog határán. Gazdaság és jog, 1993 október, 16 – 18.o.
- 21 Ezzel ellentétes állásponton Kisfaludi a 19. l.j.-ben hivatkozott helyen.